

ברכת האהבה

מאה שבעים ושישה פסוקיה של פרשת נשא מקנים לה את תואר הפרשה הארוכה ביותר. אבל קטע קצר אחד המשובץ באמצעה, ובו מילים מעטות מאוד, הוא כנראה הקטע הבולט והמשפיע בה, והוא בוודאי מן הקטעים המוכרים ביותר בתורה, מוכר כמעט לכל יהודי. זוהי כמובן פרשית ברכת כוהנים:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, דַּבֵּר אֶל אֶהֱרָן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר, כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אָמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ.
יָאֵר ה' פְּנֵינוּ אֱלֹהֵי וַיַּחֲנֹךָ.
יִשָּׂא ה' פְּנֵינוּ אֱלֹהֵי וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם.
וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם. (במדבר ו, כג-כז)

זוהי אחת העתיקות בתפילותינו. אמרו אותה הכוהנים במקדש. אומרים אותה הכוהנים בימינו בחזרת הש"ץ על תפילת עמידה, בארץ ישראל בכל יום ובחול"ל במועדים. הורים מברכים בה את ילדיהם בלילות שבת. כלות וחתנים רבים אומרים אותה בחופתם. זוהי הפשוטה והיפה שבברכות.

ברכת הכוהנים היא גם הממצא הפיזי הקדום ביותר של טקסט מקראי. בראשית שנות השמונים סקר הארכיאולוג

שיג ושיח - הרב יונתן זקס

גבריאל ברקאי מערות קבורה עתיקות בכתף הינום, מדרום-מערב לירושלים העתיקה, מקום שם בנוי היום מרכז מורשת בגין. נער בן 13, אחד מחניכי חוג ארכיאולוגיה שהיו איתו, גילה מתחת לקרקעית אחת המערות בור-ליקוט נסתר. שם מצאו החופרים כמעט אלף חפצים עתיקים, ביניהם שתי מגילות כסף זעוריות שאורכן ורוחבן כשלושה סנטימטרים בלבד.

המגילות היו עדינות כל כך, שנדרשו שלוש שנים למצוא דרך לפתוח אותן בלי לפוררן. לבסוף התגלה שאלו הם קמעות הכוללים בין היתר את ברכת כוהנים. הם תוארכו למאה השישית לפני הספירה, סביב חורבן בית ראשון, והיו קדומים בארבע מאות שנה מן הכתבים המקראיים העתיקים ביותר שנמצאו עד אז, הלא הם מגילות ים המלח. הם מוצגים במוזיאון ישראל, עדות אחת מרבות לזיקתו של עם ישראל לארץ ישראל ולהמשכיות אמונת ישראל.

כוחה של ברכת כוהנים טמון בפשטותה וביופייה. יש לה מבנה ריתמי חזק. בפסוק הראשון שלוש מילים, בשני חמש ובשלישי שבע. בכל אחד מהם המילה השנייה היא שם ה'. בכולם, המילה הראשונה היא פועל שה' הוא נושא, "יברכך", "יאר" ו"ישא". במילה האחרונה בכל פסוק מצוינת השפעתה של פעילות אלוהית זו עלינו, הדבר שנקבל ממנה: הגנה, חן ושלוש.

יש בפסוקי הברכה התקדמות הדרגתית פנימה. בפסוק הראשון ה' מברך אותנו ושומרנו, כלומר, על פי המפרשים, נותן לנו ברכה חומרית: פרנסה, בריאות וכיוצא בזה. בפסוק השני הברכה היא מוסרית; חן הוא מה שאנו מראים לזולת והזולת מראה לנו. החן הוא בין-אישי. אנו מבקשים מה' שיחוננו, שיינתן

לנו ולבני עמנו משהו מן החן שלו, כך שנוכל לחיות יחד בלי קנאה וריב מרעילי-יחסים.

הפסוק השלישי הוא הפנימי מכולם. סיפור חביב מספר על קהל אנשים שנאסף על גבעה אצל הים כדי לצפות באונייה חולפת. ילד קטן אחד נופף בעוז. אחד האנשים בקהל שאל אותו למה. ענה הילד, "אני מנופף כדי שרוב החובל יראה אותי וינופף אליי בחזרה". החזיר לו האיש, "הרי האונייה רחוקה, ואנחנו כאן. למה אתה חושב שרוב החובל יראה אותך?" "כי רב החובל הוא אבא שלי", ענה הילד. "הוא יחפש אותי בקהל".

לכך, בערך, אנו מתכוונים באומרנו "ישא ה' פניו אליך". יש כשבעה מיליארדי אנשים על פני האדמה. מה גורם לנו להיות יותר מִפְּנֵים יחידות בהמון, גל אחד באוקיינוס, גרגיר חול בדיונה? – העובדה שאנו ילדיו של ה'. הוא ההורה שלנו. הוא נושא אלינו את פניו. אכפת לו מאתנו.

אלוהי אברהם איננו רק כוח-טבע, או מכלול כוחות הטבע. צונאמי אינו עוצר לחשוב מי יהיו קרבנותיו. ברעידת אדמה אין שום ממד אישי. גם לא בטורנדו. המילה "אלוהים" פירושה, בקירוב, "כוח הכוחות, סיבת הסיבות, הכוליות של כל החוקים העשויים להתגלות בידי המדע". היא מציינת את כל היבטי האלוהות שאינם אישיים. היא גם מציינת את מידת הדין של הקב"ה, שכן הדין הוא במהותו על-אישי.

אבל שמו המפורש של הקב"ה, השם שאנו מכוונים אליו בכנותנו את הקב"ה "השם", שמו האמור בברכת הכהנים והשכיח ביותר בתורת כהנים – שם זה מציינ את ההיבטים האישיים של האלוהות. את הקב"ה בהתייחסו אלינו כיחידים, כאנשים שלכל

אחד מהם תצורה ייחודית של תקוות ושל פחדים, של כישרונות ושל אפשרויות. ה' הוא הפן בקב"ה שאנו פונים אליו בגוף שני, בלשון "אתה". הוא האל המדבר אלינו והמקשיב לנו בדברנו אליו. איך זה קורה איננו יודעים – אבל בלב אמונתנו נמצאת הידיעה שזה אכן קורה.

קריאתנו לאלוהים בשם פרטי היא האישור הנשגב למשמעות שיש לקיומנו ביקום. איש איש מאיתנו חשוב ביחידותו ובייחודו, מפני שה' דואג לכל אחד מאתנו כדאוג האב לילדו. זוהי, אגב, אחת הסיבות לכך שברכות הכהנים אמורות כולן בלשון יחיד: להדגיש שה' מברך אותנו לא רק כמכלול, אלא גם איש איש לעצמו. נפש אחת, אמרו חכמינו, כמוה כעולם מלא.

זו גם משמעותה של הברכה השלישית בברכת הכהנים, "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום". הידיעה שה' נושא אלינו את פניו – שאין אנו רק פרצוף טמוע בהמון, אלא ה' מתייחס אלינו כיחידים ומיוחדים – היא השורש העמוק ביותר, הסופי והמוחלט, של השלום. התחרות, היריבות, ההפקרות והאלימות באות כולן מהצורך הפסיכולוגי להוכיח לעצמנו את מקומנו בעולם. אנחנו עושים דברים שיוכיחו שאנחנו חזקים מזולתנו, עשירים ממנו או מוצלחים ממנו. הנה, אומר האדם לזולתו, אני יכול להטיל עליך מורא! אני יכול לכפות עליך את רצוני! אני יכול לעשות אותך לקרבן שלי, לנתין שלי, לעבד שלי! אבל כל הדברים הללו מעידים לא על אמונה, אלא על חלל אמוני גדול.

אמונה פירושה שאני מאמין שלאֵלוהים אכפת ממני. שאני כאן, בעולם, מפני שהוא רצה שאהיה כאן. שהנשמה שהוא נתן בי טהורה היא. אף על פי שאני רק ילד על גבעה הצופה אל הספינה החולפת, אני יודע שה' מחפש אותי בעיניו ומנופף אליי כשאני

מנופף אליו. זהו מקורו הפנימי העמוק של השלום. כדי לזכות בברכת ה' איננו צריכים להוכיח את עצמנו. אנחנו רק צריכים לדעת שפנינו נשואות אלינו. כשאנחנו נמצאים בשלום כזה עם עצמנו, אנחנו יכולים להתחיל להשלים עם העולם.

ברכות הכוהנים הולכות מהקצר אל הארוך ומהחיצוני אל הפנימי: מהברכה החיצונית לטוב גשמי, דרך הברכה למציאת חן בין איש לרעהו, ועד הדבר הפנימי מכולם, שלווה הנפש הבאה מן ההרגשה שה' רואה אותנו, שומע אותנו ומחזיק בנו תמיד בזרועותיו.

אך יש עוד פרט ייחודי בברכת הכוהנים, והוא נוגע לברכה שחז"ל תיקנו שהכוהנים יאמרו לפנייה: "ברוך אתה ה'... אשר קידשנו בקדושתו של אהרן וציוונו לברך את עמו ישראל באהבה". מילה אחרונה זו היא המיוחדת. יש ברכות רבות הנאמרות לפני קיום מצווה, "ברכות המצוות", והמילה אהבה אינה מופיעה אף לא באחת מהן – לבד מזו, ברכת-המצווה של ברכת הכוהנים. כמובן, את כל המצוות היינו רוצים לקיים באהבה; אך בשום מצווה האהבה אינה חיונית ליציאה ידי חובה. ברכת המצוות נועדו להראות שאנו מקיימים את המצווה מתוך כוונה – והאמת היא שיש מקרב חז"ל שסברו שאפילו כוונה אינה תנאי הכרחי לקיום מצווה. אם ברכת כוהנים כמוה ככל המצוות, תפקיד הכוהנים להשמיע את פסוקי הברכה, וה' יעשה את השאר. מה לאהבה ולכל זה?

שאלה זו הטרידה את המפרשים. יש אומרים שהעובדה שהכוהנים צריכים לברך את העם כשפניהם אליו מלמדת שהם דומים לכרובים במשכן, שפניהם "איש אל אחיו" כאות של אהבה. אחרים מציעים ניתוח תחבירי חדש לברכה: המילה "באהבה",

הם אומרים, נסבה על הקב"ה, לא על מעשה הכוהנים, ושיעורה של הברכה הוא בעצם "אשר קידשנו בקדושתו של אהרן וציוונו באהבה לברך את עמו ישראל".

אולם נראה לי להציע הסבר אחר. התורה אומרת במפורש, בסוף פרשיית ברכת כוהנים, שה' הוא המברך את העם, והוא רק עושה זאת מפני הכוהנים: "וַיִּשְׂמוּ אֶת שְׁמֵי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֶבְרַכֶּם". בדרך כלל, כשאנחנו מקיימים מצווה, אנחנו אלה שעושים את הדבר. אולם מצוות ברכת כוהנים שונה. כשהכוהנים מברכים את העם, הם אינם עושים שום דבר בעצמם או מתוך עצמם, אלא מתפקדים כצינור שדרכו שופעת ברכת ה' אל העולם ואל חיינו. וכדי להיות צינור כזה האהבה הכרחית. אדם אוהב הוא אדם הממוקד לא בעצמו אלא בזולת. האהבה היא יציאה מן העצמיות. רק השתחררות כזו מן העצמי מאפשרת להיות צינור שדרכו זורם כוח הגדול מאתנו, האהבה שכרברי המשורר דאנטה (ב'גן העדן', שיר ל"ג) "מניעה את השמש ואת שאר הכוכבים", האהבה המביאה לעולם חיים חדשים.

כדי לברך צריך לאהוב; ולהתברך פירושו לדעת כי האל האחד, הגדול מן היקום כולו, אוהב אותנו ונושא אלינו את פניו כהורה אל ילדו האהוב. היודע את זאת ימצא שלוה רוחנית אמיתית.